

УДК 338.483

Андрій ГОЛОД

Львівський державний університет фізичної культури

ТУРИСТИЧНЕ БЕЗПЕКОЗНАВСТВО ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В останні десятиліття функціонування економічних систем різних рівнів характеризується пороговими значеннями нестабільності. Світові економічні кризи, військово-політичні конфлікти, зростання терористичних загроз та інші деструктивні чинники зумовлюють стан невизначеності перспектив розвитку людства у XXI сторіччі. З огляду на це дедалі більшої актуальності набувають проблеми безпеки, яка трактується уже не лише як стан захищеності від загроз, а й як можливість для розвитку і навіть умова виживання держав і регіонів.

Загрози й виклики сучасного суспільного розвитку не минули і туризм, який, з одного боку, є одним із найбільш перспективних і прибуткових видів економічної діяльності, а з другого – надзвичайно сприйнятливим до дії деструктивних чинників різного генезису. Природа туризму як соціального явища зумовлює його тісні взаємозв'язки із процесами, що відбуваються у межах регіональних спільнот та окремих DESTИНАЦІЯХ. Поширення міжнародного тероризму, нелегальної міграції, зростання захворюваності на соціально небезпечні хвороби, загальне погіршення екологічної ситуації, поряд із інтенсифікацією туристичних потоків, призводять до суттєвого збільшення масштабів негативних наслідків регіональних проблем туризму.

Не дивно, що в зарубіжній науці на базі доробку теоретиків безпекознавства, ризикології та кризового менеджменту, таких як Дж. Манунта, З. Длугош, К. Рачковський, П. Морейра, К. Ксенжопольський, Й. Язвінський, Г. Бон та ін., набули достатнього поширення дослідження й безпеки туризму. Зокрема, теоретико-методологічні основи таких досліджень викладено у працях К. Зімані, І. Коварі, М. Курлето, Й. Мансфелда, Г. Міхалко, С. Мічуріна, А. Пізама, Н. Плоткіної, Н. Скотта та ін. вчених. Водночас українські вчені-економісти (А. Бобкова, Н. Галла,

О. Кокорева, Н. Корж, О. Корнієнко та ін.) проблеми безпеки туризму розглядають лише фрагментарно і, головним чином, на рівні держави або туристичних підприємств. Варто відзначити, що методологія наукового аналізу безпеки туризму в українській науці практично не розроблена, що і зумовлює актуальність напрямку досліджень, який ми обрали.

На наш погляд, дослідження проблем гарантування безпеки туризму має базуватися на системному підході, оскільки сама категорія «безпеки туризму» є надзвичайно складною і багатоаспектною [1].

Більшість вітчизняних учених, що працюють у різних галузях науки, у своїх працях не наводять чіткого визначення безпеки туризму.

З урахуванням позицій системного й синергетичного підходу та ґрунтуючись на доробку дослідників економічної безпеки держави та її регіонів, ми трактуємо безпеку туризму як стан функціонування певної туристичної системи у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток цієї системи в майбутньому.

Базуючись на наявних у вітчизняній та зарубіжній науці підходах [2], пропонуємо виокремити три складники безпеки туризму: безпека туристичного бізнесу (економічна безпека туризму); безпека туристичних об'єктів (геоторій, дестинацій); безпека в туризмі (безпека туристів).

Перший складник найчастіше аналізується в економічних дослідженнях на рівні галузі або конкретних туристичних підприємств, другий перебуває в центрі уваги екології та географії, причому звертають увагу переважно на деструктивний антропогенний вплив на природні туристичні ресурси й об'єкти. Третя складова частина є центральною в дослідженнях методики організації подорожей різних видів активного туризму й може мати певне значення також для туристичного страхування.

На наш погляд, із методичного та практичного погляду найбільше значення має класифікація безпеки туризму за змістом. На основі цього доцільно вирізняти такі види безпеки туризму як політичну, соціальну, фінансову, екологічну, інформаційну, медичну, безпеку туристичного обслуговування, безпеку туристичних споруд та обладнання, які своєю чергою, поділяються на підвиди.

У сучасних економічних дослідженнях, що присвячені проблемам безпеки в туризмі у широкому розумінні, можна виокремити три напрями – ризикологічний, кризовий та безпекознавчий.

На наш погляд, саме безпекознавчий напрям має хороші передумови для застосування і в дослідженнях безпеки туризму на регіональному рівні. Однак у цьому випадку варто наголосити на важливості прогресивного та функціонального аспектів. Прогресивний аспект вирізняє безпекознавчий підхід з-поміж інших тим, що трактує безпеку не лише як протистояння загрозам та реагування на виклики, а й як створення можливостей для розвитку (прогресу) досліджуваних систем. Сутність функціонального аспекту полягає в аналізуванні не подій (ризиків, криз, катастроф), які впливають на систему, а її станів, що послідовно змінюються в часі і характеризуються певним співвідношенням загроз, викликів, можливостей для розвитку. Відповідно, основні складові елементи безпеки туризму в регіоні із погляду безпекознавчого напрямку мають не імовірнісний, а континуальний характер [1].

Континуальність безпеки туризму в регіоні полягає, на наш погляд, у наявності досить стабільного зовнішнього середовища, яке, незважаючи на ймовірність настання певних подій, що значно змінюють його характеристики, все ж таки є інерційним та стійким у довгостроковій перспективі і може трактуватися як цілісний об'єкт наукових досліджень.

Конкретними об'єктами дослідження безпеки туризму залежно від наукового напрямку можуть бути особа чи група осіб, підприємство або галузь, дестинація, регіон, держава. Розглядаючи як основний об'єкт регулювання туризму та суб'єкт його регіонального розвитку власне регіональну туристичну систему, необхідно також визначитися із трактуванням безпеки туризму. У цьому контексті очевидно, що безпека особи, підприємства, регіону та держави – це різні рівні безпеки й ототожнювати їх не можна. Водночас, якщо вважати, що така безпека стосується конкретної регіональної туристичної системи, у якій системоформувальною є власне туристична діяльність, то особа (як турист), туристичне підприємство та туристичний регіон (як сукупність туристичних дестинацій) цілком можуть бути складовими елементами єдиної концепції.

Узагальнюючи наявні підходи до визначення предмета дослідження безпекознавства у широкому розумінні, а також ґрунтуючись на специфіці сучасних туристологічних досліджень, можемо зробити такі висновки:

1. Туристичне безпекознавство слід аналізувати у структурі туризмознавства – міждисциплінарного напряму наукових досліджень, що присвячений науковому аналізу проблем розвитку туризму.

2. Об'єктом дослідження туристичного безпекознавства є проблеми безпеки туризму, а предметом – теоретико-методологічні засади та практичні підходи до гарантування безпеки туризму на різних ієрархічних рівнях (глобальному, національному, регіональному, локальному).

Список використаних джерел

1. Голод А. Безпека туризму як об'єкт сучасних економічних досліджень / А. Голод // Współpraca Europejska. – 2016. – Vol. 3 (10). – S. 72–80.
2. Mansfeld Y. Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice / Y. Mansfeld, A. Pizam. – Routledge, 2005. – 376 p.